המאסף

לשנת

ה' תק"ן

תקופה רביעית

תמוז אב אלול

Königsberg und Berlin 1790.
In der orientalischen Buchdruckerey.

לוח המכתבים

שירים

		צד
שיר שמונית	משה בן גרעון	רנז
פתי יאמין לכל דבר	ב — ב — י	סכ
לא אחריש כדיו	ר — י	מכח
מה תשתוחחי נפשי	הג"ל	שכב
על דבר השלום	ר' יוסף טראפלאוויץ	שנג

באור ספרי הקודש

איוב קאפי' כ"ח	ר' דוד פרידלענדר	שכג
שאלה ביהושע י"ז	ר' אהרן וואלפסוהן	שנו

קורות העתים

מתכונת נפש שפארטאנער	ר' יוסף בר"ה בר"ן	רנג
מהמנחשים אשר היו ליונים	הג"ל	שכח

מכתבים שונים

על חנוך הבנים בחכמות	ר' מענדל כרעסלויא	שלח
הערות באיזה ענינים	ד' שלמה פאפנהיים	שיד
אגרת אל המאספים עם		
הערות מן	ר' דוד טהעאדאר	שלל
נאכריכט	מאספים	שפ

בקורת ספרים חדשים

המשך על שירי תפארת	" "	שמו
המשך מהג"ל	" "	שכו
על ספר מרפא לשון	אמת	שמו

המאסף

ה' תק"ן

תקופה רביעית

עֵת לֶאֱסֹף וְעֵת לְפַזֵּר׃

המאסף

חדש תמוז תקן

שירים

שיר שמינית

קִנְאָה וְהַכְּבוֹד וְהַתַּאֲוָה
עַד מָוֶת יְנַהֲגוּנִי · וְעַד הַקֶּבֶר
גַּם יִרְדְּפוּנִי עוֹד לְאֵין תִּקְוָה ·
שֶׁבֶר עֲלֵי שֶׁבֶר עֲדֵי אֵין שֶׁבֶר
יֵצְאוּ שִׁלְשָׁתָם עַד סְפוֹת רָוָה
רַבּוֹת בְּנוֹצָתָם מְלֵאוֹת אֵבֶר ·
אֵיךְ יַעֲצוֹר חַיִל לְנֶגְדָּם יָצֵר ?
אוֹ יֶחֱדַל לְכִסּוֹף וְלֶאֱסוֹף בָּצֵר ?

אֵיכָה עָצוּר אוֹכַל הֲמוֹן קִנְאָתִי
עַד אֶחֱזֶה צָעִיר בְּעֵת שׂחֲקֶת
גַּם יוֹם אֲשֶׁר אֶרְאֶה בְּאִישׁ שִׂנְאָתִי
יֶתֶר שְׁאֵרֶת בָּבוֹד וּבוֹ נִדְבָּקֶת
אֵיךְ אֶחֱזֶה אִשָּׁה לְחוֹד נָאָה
גַּם לֹא לֵבָב תִּתְאַו וְהִיא דוֹפֶקֶת ׳
אֵיכָה בְּתוֹךְ חָאֵשׁ וְאֵיךְ אוּכַל ׳
לִהְיוֹת סְנֶה בּוֹעֵר וְלֹא אֵכָל ׃

הֶבֶל ׳ הֲבָלִים אָמְרָה קֹהֶלֶת ׳ ׳
אֲבָל אֲבָלִים הוּא וַהֲבֵל הֶבֶל ׃
כִּי כָל שְׁשׁוֹן תֵּבֵל לְאֵין תּוֹעֶלֶת ׳
גַּם כָּל כְּבוֹד עוֹלָם הֲלֹא אֶל אֲבֵל ׳
בּוֹ הַתְּבוּנָה נֶהְפָּכָה אִוֶּלֶת ׳
אֲמֹשׁ לְמֶלֶךְ ׳ מָחֳרַת אֶל נָבֵל ׃
מֵעֵת לְעֵת כְּמַעַט כְּהֶרֶף עַיִן ׳
כָּל הַיְקוּם נֶהְפַּךְ לַאַל וְאָיִן ׃

משה בן גדעון אבודיענטי ׳

קורות העתים

מתכונת נפש השפארטאנר והאטענישענר .

(המשך המאסף לחודש אייר)

כבר אמרנו שפיונים היו גבורים ואנשי חיל . והמלחמה פרהסיה תסר בה סרתו את גבורתם ותקפם היתה מלחמת טראיא . אבל אנשי לעטצען וספארטא היו הגבורים בכל אנשי יון . כי גבורת אנשי טעגעא הנפלאה כאשר נדבר ממנה להלן לא היתה רק עת קצר וזמן מועט , וגבורת מאקעדאניען לא הצליחה גם כן רק בימי המלך פיליפוס ובנו אלכסנדר , ואולם אנשי לעטצען וספארטא הצליחו ועמדו בגבורתם ימים רבים , ובמלחמתם מצלו אחרי כן גם על חוקן שוכרנו . ואם תסיס לבך לדעת על מה רמה קין התנשים הלזה ומדוע גברו וגם עתקו כל כך , תראה ותמצא שתי סבות טובות . כי בספארטא היתה הסבה תחוך הבנים כאשר נוה עליהם ליקורג כמו שכתבנו למעלה *) כי תנכו את הבנים בנעוריהם לסבול עול כבד ולקלות המלחמה , כי בניהם הורגלו מנעוריהם ללכת יחף , ליטן על הארץ , לסבול קור וחום , לרעוב וללמות , לסבול מכה וחבורה מבלי תת קול בכי ולחוך נאקה . וגם בהרגל תסר הורגלו מיוש היתה לשמוע ולהקשיב לקול הוקנים וחכמים , היה להם לתועלת גדול בדבר המלחמה כאשר יבין כל איש משכיל את זאת מעצמו , והדברים הללה הן תסר חוקן ותמצו את לב ספארטא , ונעשו בניהם קרב כאריות וכפירים תסר הם עברו ורמסו וטרפו ואין מציל . ואולם אנשי האטענישענר לא כי להם הורגלו מנעוריהם על פי הסדר הזה מכל מקום הצליחו וגברו גם המה מחמת סבת רדיפת הכבוד תסר היתה בעיניהם חוק מחוקי , כי על ידי כך התחוקו והתמצו מחוד לעשות להם שם בארץ כאחד הגדולים תסר היה בתבל הולך ,

גם

---

*) עיין במאסף לחודש תיל .

גם מחוק קנאתם את אנשי ספרדעת לבלתי בגדו עוד ויתחזקו במאוד • ומחוק אהבת הכבוד הזאת , התקינו לעשות כבוד גדול לכל איש ואיש אשר ירבץ נפשו למות בעד עירו וארצו , ויקימו להאיש הזה מצבה גדולה ועליה כתובים מעשי האיש הזה תקפו וגבורתו למען יהיה לזכרון תמיד לדור אחרון , והמשוררים והמליצים נשאו עליו שירים ומליצות ויהללו בשערים מעשיו • וזה הוא אשר עורר לבב הטעניענער להלחם בעד ארצם ולהסליך את נפשם מנגד • —

ואם נשים עין על תכונת אנשי ספרדעת ואנשי טעהטען נראה כי הנה שונים בתכונתם מאוד • כי אנשי ספרדעת הין קצי לבב ולא ידעו חמלה וחניכה , ואנשי טעהטען הין טובים ורך לבב מאוד , ואם יעלו לפעמים בנגזר עליהם הכעס והרוגז , לא עמדו ימים רבים עד שהכירו את חטאם ויודו את פשעם • הספרדעאנער הרחיקו מעליהם החכמות והידיעות ויהיו שונאי תענוג ועדן , ואולם אנשי טעהטען הין חכמי גדולים ונכונים הלליהן ועשו פרי בידיעות ובמלאכת מחשבת ובכל תומניות ומשפטם ונעימם נשבעים בחלה הין למופת בארץ • מהם בלו כל החיים והמשוררים הגדולים על פני הבל אשר הין אחרי כן למורים , ועוד היום אנחנו משתמשים ומשתחים על טוב טעמם ברחוקינו המעט אשר נשאר לנו מהם • בכל הדברים האלה הין אנשי שתי הארצות האלה שונים אלה מאלה , לבל דבר אחד לכולם והוא אהבת החפשי והחירות , כי האהבה הזאת היתה כמערת לכל תשוקותיהם ומאויהם •

מאמונת היונים

כל אים משכיל הקורא בדברי הקורות הראשונים אשר הין בימי קדם ירחה וידין כי מעולם כל גויי ומעמי הארץ האמינו וידעו כי יש בורא ומחדש להארץ , וכי הוא המנהיג לותה ומעמידה ועל פיו תקום • לבל אחרי שרוב בני האדם אינם נותנים לב למחשבות עמוקות ונשגבות , ובפרט בימים הראשונים

הרחבונים אשר לא רבו עוד הספרים בארץ , והחושך כסה פני תבל וימשלו כעור , על כן תעו העמים ויחשבו מחשבות זרות ואלילות מן ה' ועלמותו , וילמינו כי הדבר אשר עוב להם , ייטב גם לו , ואת אשר רע בעיניהם ירע גם לו , כי לבם עמו מהשכל דרכי ה' כי לא כמחשבות אדם מחשבותיו ולא כדרכיכם דרכי , על כן תמצא כי כל הגוים והעמים הקריבו לאלהיהם קרבנות ומנחות , נחשבם שייטב לאלילים המתנות אשר יתנו לו כאשר ייטב בעיניהם אם יקריב איש להם מנחה או נדבה *) . וברבות הימים השתבעו עוד יותר מזה ויחשבו כי אלילים ישנה בעבורם את חוקי הטבע ויעשה להם נסים ונפלאות . עוד הוסיפו לעשות להם דבר מגיד עתידות (בדמות האורים והתומים הקדושים אשר היה לנו) אשר קראוהו בשם אראקל . גם נביאי שקר , חוזים חולמים מכשפים מנחשים ידעונים וכל לבת התנשים הנודדים מלבם דברי שקר ותרמית והמקשים את לבות בני אדם , היו להם ולא חשבו דבר . לך דע לך , אף שהלכו הגוים האלה דרך זר וירבו כאות נפשם מספר אלהיהם , בכל זאת התימו שם אלהים אחד עליון וגדול על כולם , והאלהים האחרים המה קחת ממשלתו כמשרתי ועושי דברו . גם רוב הכלים והמעשים אשר המצא שבדלו מאלילים לא יהיו בעיניך כי אם המשלים , מרומז בתוכם דבר אחר , ואף שהמון העם בתוכו הדור היו מתמידים בהבלים האלה , מכל מקום החכמים בניהם ידעו כי רק משלים המה , ומה לנו לחוש לתמונת ההמון הלא נודע שההמון יתמין לכל דבר , ואיה לתוס וגוי בארץ אשר ההמון גו לא יתמין לדברי

רוח

---

*) אפס השמל לך לחשוב מחשבה זאת לשפוט מדבריי אשר דברתי פה מחשב העמים , על מעשי תבונותיהם הקדושים , תלילה לנו כי כראות מזבח מחניך כן ראתו דרכיהם מדרכיכם , כי הקרבנות אשר הקריבו תבונותיהם בימים ההם היה על פי ה' הגדול , וכאשר דבר אחרי כן פניה אל פניה עם משה עבדו וילוהו להקריב לפניו עולה מנחה וזבחים , לא כן דרכי העמים ההם אשר לא יועילו ולא ינילו .

רוח וחולת / זה נכה וזה נכה . על כן אם תסכים על דעת עם אחד לא להמון תשעה כי אם להגדולים ולחכמים ועל כיסם תסכים אם יסר פעלם אם לא .

מחני ומועדי היונים .

אנחנו לא נזכיר כאן כי אם החגים והמועדים היותר ידועים ומפורסים לנבדם / כי הקטנים וכמות ערך רבים המה ואין למו מועלת אם יודעו למו אם לא . שלשה מועדים לחכמי יון לשר מכוסרים מאוד / והם מועדי שאנאטהענעאי / מועד עלייזני / ומועד באכוס . המועד סרטסון חגו להלילה מינערווא *) ושני מיני חג הין : חג הקץ

וחג

---

*) מינערווא נקרא גם כאן פאללאס / היא היתה את הלילה יופיטער / ובדמי המוזלים שלחה מראשו כאשר הבה עליו בחרב פולקאן / והיא היתה שרת החכמה / כי גם יופיטער שלח לפעמים לה כיה . ודע לך אהובי הקורא ! כי כאן המצל / לנו הקדמונים להודיע / שהחכמה לא נקניית לך בניעה ועבודה לבד / ושמובה הצפון אם הרעיון והמחשבה כלשהם הוא / על כן אחרו שהלילה מינערוא שהיא שרת החכמה יכנה מראש יופיטער ע"י הכלית החרם / גם הרמו כזה כי החכמה משמחת תמיד / וכחכמה עשה ויעשה הי לה לכל / כי יופיטער היה העליון על כל האלילים וכל זאת שלח לה היה . מינערווא הזאת למדה לה בני האדם לנטוע להם בתים קחת אשר יבנו לכתים בתלים / ולמדה לחרוש ולזרוע / גם תבונת הרפואה ועצותי מלחמה הוציאה להם . וכאשר לחמו הגיליים עם אלהים (המצל הזה מבואר בחומר ותפילה / והמובנים כי מלחמתו בחורקיון הקדושה / אנו מאד כי לא עלה על לב הכותב הזורה לכתוב דבר כזה .) הודיעה מינערווא את גבורתה ועזוז ידה / היא בחתה את ענקל טיטען והתיכה הרתוכה / היא הודיעה את היונים במלחמת עריצי טרויא וכחי תמיד עמם . מכל זאת תוכל להבחיל לך מזה הדבר מספיק הוא וכי הוא מורה תמיד על קנין החכמה כי החכמה פועלת הכל וכמו שאמר החכם בתחבולות תעשה לך מלחמה . היוצם לידו את מינערווא כבתולה יפה / עיניה כזוהר הרקיע / והכתר נתון עליה על עוזה וגבורתה / כובע יפוצה על

וחב הנדול . חב הקטן חנו בכל שנה וחב הנדול חנו תמיד
סדר הרבעה שנים . בימי החגים פלה המעגנו ומעלמו
לחני יון במיני לחוק ומעשים טובים . והמעשים הלה
נחלקו : מעשה הורן (דאם וועטערגען) מעשה המלחמה
(דאם רינגן) ומעשה הוויכוח דער (וועטטשטרייט) בחכמת
הנגון והשיר . בחגים הלה סדרו שיר לכבוד דיא־ארמאדעם
ואריפטאגיטאן / חסר לח חסנו ממות נפשם
למען גרם המלכים הגבורים מלטמון / וכן
סדרו לכבוד שחר מנשים חסר התחוקו ועשו חיל לנבוד הרבים
ועירם / כי כן סבתו וומרו גם לשהרא־זיבולום חסר גרם
שלשים מלחים בחסר לספר עוד / ויודו להחלילה מינערוויח
בעבורו . מה רב קונלח היו לווכוח המנגנים והמשוררים
ויגיעתם לנלח היש לת לחדו / כי למנלח עשה כבוד גדול
ומעולה־ מכל הארץ / וע"כ התחוקו כולם והתאמצו להגדיל
לת שמם / וכן ידענו משני משוררים גדולים בימים הסם
עשילום וזאפאקלעס / חסר שניהם חנרו מיני המעשים
הנקראים (טראגעדיען / טרויער שפילי) ויהי
ביום המועד וישח השעטוע חסר עשה זאפאקלעס יותר מטעטוע
עשילום / ויתנו העם לזוסאקלעס לת המנה הקלובה ויכבדוהו
כמשפט / ויחר הדבר מאוד לעשילום כי היה זקן ממנו ויקנלב
על לבו ויחת .

אחר כלות מיני מלחוק והשעטועים פלה עשו הקפה בשמחה
ונחלוה גדולה . ובסחר וסיופי בהקפה הזחת היה עד בני
חוק / וכזחת דרך ההקפה . בתחלה התקבלו יחד כל חנשי
העיר חנשים נשים טף וזקן בחורים ובתולות / כולם בחו
לשמוח בשמחה הזחת . ויקחו לת הדגל הנדול חסר היה מכסף
והב מעשה חורג ועליו מלוירים גבורות ומעשי חלילתם /
והדגל

מניח . עוד מירו חלה חפעה (דיאלעג) ויעניס (נעגט מיין) והרחו בזה הדמיון
כי החכמה רחוקה מהשון והמית העיר ותקון במחמדיה / כי מקום הפעה
והיעניס במדבר ובחרבות . עוד הרחו בזה כי החכמה לח תירש ולח תיחת
מחני כל ותלך תמיד חף בין הכעה ונחניס בעת .

והדגל הזה היה תקוע בתיק תחר נקרעת בשם התלילה / ומתיק הזאת הוכיח מסעראמיק עד היכל עלייזיני / ולע ע"י סוסים ופרדים / *) ויקיפו בדגל הזה / הזקנים רחשובה הלבו / תחריפים לנשים תחר לא נתו עדיין בימים / ותחריפים הנערים והטף / ויצחו ויזמרו למינערווא ויתפללו לה .

המועד השני היה חג באַכּוס / **) תחר קבלו היונים ממצרים ונם הוא יחלק לשני מינים החג הקטן וחג הגדול / החג הקטן חגו היונים מחוץ לעיר על פני השדה בעת התסיף וקראו לו לענעא (תחר הוא בלשון יון יקב) וחג הגדול נקרא דיאניזיא על שם התלילה תחר נקרא גם כן בשם הזה וחגו לוקו בימי התציב בתוך העיר . בימי החגים ההלה היו גם כן כל מיני לחוק ומעשיות הן על המערכה (קאמפף־פלאץ) והם על הבימה (טהעאטהר) בשלשה ימי החג

---

*) תחת התיבה היה מעתה זומן תחר תוכל להבין גם למדת תכמת המיכאניקה / ועל ידי כן התועלה התיבה והלבה ילכה .

**) באַכּוס היה בן יופיטער וזמו אַמאלטהעא (ולפעת המלרים היתה זמו זעמעלע) / והכתלה (ניאפעל) ניזא היתה לו לזמורת . ומנה אריסטעאוס למורה . מיניהוות הגיעה עליו כל ימי היותו בעל בשרים / ובגדלו ויהי לחכם ונבור נדול ויעבור בחרן וילמד לבני התדם דברים רבים תחר לא ידעו לפנים . הוא המציא נטיעת התתים ותחר עץ פרי נחמד ושוב / הוא התל לנטוע כרם ולהוליך ממנו יין . את בתכוס ניירו בנער חצוף עם / ועל רגלו קרניס קטניס (מורה על נבורתו) וחגור בפרוני נמן . נם ניירהן לוכב על נמר (טיגער) ונשתלו נמן מלא עגניס / ובניך לו תלח קיסוס חזריח ותריות / ובימינו עכ נדול תחר יבתש בידו / והיין נזל בכוס תחר תתיו / תחריס ניירהו עלוס יובב על תרכבה וכפירים תכוויס לפניה וכידו רותת תעושה בעלי נפן הנקראים טהירזום ובתר על רגלו מעלי ירק הנקרא עפּיי . וכן ניירהו בכיבו נחולות יפות מנגנות ומזמרות ובראשם היה תחורר . תכל הדברים תוכל להסכיל תעומק את כוונתם זאת הענין / כי רלו להורות בזה נבורות וחוקף היין / נם תעשה ותסבת היה שכור תחר לא ילח תפני כל . וכי היין יקח לב וכדומה לזה רבים .

החג הזה לא מנע הים ואיש מלעשות כל מה שלבו חפץ / גם האנשים גם הנשים רכים וטבים בעיר וברחובות ובשדה יום ולילה ולא ישבותו / ויהיו כמשוגעים וכחסידי דעת וילכו בנגדים מזוגים / ויכרכרו ויפזזו ביצרים ובשדות / ויהמו ויגומו בקול המולה גדולה / וישמע עד בלי חוק / ובשכרון לא ידעו בושה ויעשו תועבות גדולות ויזנו איש את אשת רעהו / וילכו חשופי ערוה / סוף הדבר נימי החג הללה עשו את כל אשר נפש איש משכיל ואוהב דרך בחלה בו . ואת אשר גם נפשם בימים אחרים תגעלנו . מוה תראה כח התמונה ! כי גם הדבר המשוקק והמקושט בעיניהם תמיד / היה בימי החג הזה קודם בעיניהם והחשק והכשף בשאר ימים / היה פחה מעשה לדקה וחמת !

המועד השלישי והיותר מפואר מן כל האחרים היה חג סערעם מעליזים / *) ולא היו בו היופי כאשר היה בשני מועדים האחרים / כי אם חגו לומו בלי המון ושאון / רק בסוד ובחשאי ועל כן נקראו סודות . והיונים אמרו כי סערעם נוהגה להוג את החג הזה / ומדי שרבעה שנים חגו לומו מאך הששה ימים / ויקהלסו יחד אנשים ונשים נערים ובתולות לחוג לומו / אך בן נכר לא היה רשאי לבוא בו . היונים האמינו כי כל איש ואיש אשר ידע הסודות האלה יהיה מאושר בארץ ואף אחר מותו ייטב לו / וכל איש אשר לא יבלה לו הסודות האלה / יהיה מוור ונעכם בחייו ובמותו / ועל כן שלחו את אניהם לעודם הקנים את הכהנים למען יהנכו לוקם ולטהר את נפש לדעת את הסודות בהיותם חנשים / האנשים האלה ולא נקשו להחנך לסודות האלה כי אשם נפש

---

*) היה היתה את זאטורנום וסיבעלע / והיה למדם את בני האדם לחרוש וזרוע ולאפות ולבייר זיתים / ועוד דברים מעילים / ותעויר כשמש יפת מראה וכנדיה בנדי יופי כפריס / יושבת על שור וכימונה כלי מחריטות וכשחלה שבע נשוק לדום / ומגל ביד . ועל ראשה של אלה זרעונים וסביבה שני הכריס שחור חורם והשני זורע / ופוד שניה אשר מהם האחד דם והשני קולר .

בכם . וכן היה סדר קניסת : בימים הרחמונים הקרינו קדמונת ויעמו כחקיסם וכמנהגיסם / ביום הרביעי בין הערבים עמו הקפה עם הבל אחר היה על עגלה ושוריס מושכים אותה ורגיס מנשי תשהנן הולכים לחריה ונידיסם סליס מכוסים אחר היו בהם דברים נסתרים וגפונים אחר לא רחתה לותם עין חים . ביום החמישי הלכו כולם במשוחת / על דבר אחר נקשה סערעם את נתה פראזערפינא במשוחת אחר הדליקה נהם את הסר סהר עטנת*) כאשר גזל פלוטת סר הנסינם את נתה הנ"ל ועל כן נקרת היום יום המשוחת . היום השני היה שבת שנתון וקודם מכולם ונקרת יאבום (קורח) . ביום השלישי נשלו תבנית האליל הזה נפסר וסוד וגדול מחשתען לעליוניס וינגמו ויזמרו בקול קדול / ודרך הוא נקרת דרך הקודם . ביום השביעי לתקו ושעשי כדרכם ולמנלת נתנו חומר סעורים / למען הוכיר כי למדם להם סערעם לורוע סעורים ולטחון לותם ולעשות מהם לחם . ושני ימים התחרוניס לת היו קודם כל כך . כל ימי התג הזה לת הובת היו לבית הכלה / ופזופעים לת ישבו על פשחות למשפט . וכל היום ואחר גלה דבר זה מסודות הלה מנוס יענם . ועל הדבר הזה גרשו את דיאגאראס / וכמעט המיתו את עשילוס המסורר ואלציביאדעס המהולל על כלת חסכו את היהם מלגלות

מסודות . דעות הכוהנים קורות פעיתים סוגות מחוד בדבר המודות הלה / מהם אמרו כי הכוהנים הורו לעם דברים נסגנים אחר לת יהותו לגלות בפומבי / ומהם אמרו כי עשו בהג הזה זמה וקונעה / ועל כן הסתירו מאוד וימיתו את כאים המגלה לגלתי היות להם לחרפה ולבוז / אבם אין פה מקומו להאריך בזה .

החתימה ברפים הבאים .

---

*) הסר עטנת הוא נתי ציציליען בלשונינו / ובעמים לנות מקיא הסר אזה גם חזק מקרבו ומחריב כל הכבר סביבו / ועפ"י זה נעשה המשל מן הדלקת המשוחת .

מכתבים שונים

א

אל רודפי לדק ודורשי שלום לחינו בני ישרל / הלא
הם רבני ונחוני מרן / היושבים על כסא הדין
ועל כל יודעי לדק / שלום שלום לרחוק ולקרוב !

בית יעקב לכו ונלכה באור ' ! (ישעי')

הדור פעם רחו דבר ה' אשר דבר ביד יסעיהו הנביא ע"ה /
כי יבוא סעת ויניע היום / אשר יהבר היא על לב
אחיו ללכת בדרכי ה' אשר יהורו לנו . ומי עור לרחות כי
קרוב יום ה' / ועוד מעט הכמה ודעת תהי' אמונת סעתים
חוסן ישועות . בשנם חכמי האומות אשר לא מעמנו הם
קראו לנו לשלום . ובפרשם הכם אחד מארץ בריטאני לך
לנחנו מאמיני דת משה ויסראל לריכים לשקל כל אבן מכשול
אשר ימלא בדרך / למען לא נשה ימין ושמאל / וכל מנמקנו
אהי' לנים נוכח ה' דרכינו . ועתה הוחילו נא ! אחת שופטי
ומשירי נדק להעות חוניכם אל עבדיכם הרוצה ללמוד משיכם
מוסר חכמה ודעת . למנם טרם תשפוטו / בחנו את דברי
הסענתי דבר אם לא / ואל תאשימוני מפס על טרפתי את לבי
לדבר כאשר עם לבבי . כי למה יאמרו בגוים / חכמי ישרל
יבוז וילעינו על כל היא חוקר ודורש האמת / כאשר שמעתי
פעמים רבות כי כן יחשבו . לכן עוב לכם להרחיק שלח דברו
נכוחה / ומה זה לכם למופת בהריאכם תגרות שלומים אל
המחפפים דברי חכמים / אשר נקראו בשם חברת שוחרי
טוב והקוסים / ותלריקיני במקום אשר נדקתי / ואם לו שגיתי
אז תבינו לי וקוכוני בדרך מישור / ואמוני אודה על פשעי /
ולא אקשה את ערפי לחזק את דברי נגד מופתי האמת / רק
לעמול להגיד ולהודיע יושר ונדקת לבבכם / אל כל היא מבין /

ואם

ואם בלשון יהודית תדברו / אשר לא ישמע כל עם ועם / הלא ימלא חכמים טובים ולדיקים אשר דבר ה' נגע בלבם / יחרגמו דבריכם בלשונות העמים למען ירחה לכם / כי את החכמה תחכמון / והלאת תדרושון / וזה זה לכם לכבוד ולתפארת .

אולם טרם תגיעם פה תכלית מכתבי / אבאר דברי הנביא אשר זכריה וכוונתי באור ה' . הנה ידוע שהילוי וקרני השמש אשר יפעלו בתמצית העין במוח התדם / ירמו וייצירו בגלגלתו ובמחשבתו תמונת כל מה שהמלא לפניו / לך ביום המעונן אשר בו האויר עב ומעורב הרבה מן התדים העולים מן הארץ / או לא יראו דברים הנמצאים זכים ובהירים כמו ביום אשר השמש בגבורתו יאיר את האויר מן הדברים המונעים את קרניו מבוא בקוב בעין הרואה / ואם כן כל עוד שנוספו דברים המונעים התלה / יהי' האור חלוש וחסור / ואז נאמר כי חושך / יען שחושך היינו דבר עלמים רק שלילת האור / וכן נאמר לאפך / כאשר יחסרו דברים המונעים / כי הולך ואור . ומאת האור הוא לא יפעל כי אם על הנוספי ובאמולתו לא יולד בתדם זוס משפט שכלי / אם לא יהי' לו בר ה' והוא בשמת התדם / התוספת כל רושם ורושם הנעשה במוח בתמצית העין / לדמות ולשווות הים על אחיו / ואחרי זאת תקח את ברייא המשפט לשפוט שפוט / אולם לא כל משפטים תאמינם לך כי לודקים המה לפי הפעולה או הרושם הנעשה במוחנה : יען הנדל גדול הוא / אם קרני האור המולידים את הרשמים יולאים ובאים בשויר / זך ובהיר / או בשויר מעורב מחלקי התדים כאשר אמרנו / וגם בחושים האחרים ים להבדיל / אך לא תדבר מהלה . הלא תכלית דבורי הוא האור / וכאשר פעולת הדבר המאיר תקרא אור על דבר האיר עיני התדם גזה כן פעולת או משפט השכל יקרא אור יען גם גזה קשורה מחשבות ועשקונות התדם . יען שרשי משפטי השכל נולדים מחוש הרואה / אם כן גם השכל יעשה וילדך במשפטו לפי חכונת האויר אשר נכנסו בו הקרנים אשר על ידם הוקם המשפט . אפס כאשר יש בח לשכל לדמות

בעיוני הדברים תמיד נדמה לו כאלו בתמצית עין החושי, ומכח
הזה נקרא כח המדמה, כן ים כח לשכל להרחיק הנמשי
מהעיון, עד כי לא יותר פוד רק העיוני לבד, וזה תתרומם
ממשלתו, בתחר לא יפנה עוד אל הבח אלין מהחושי, לדעתו
כי יש מהעיונים הסוטנים את הכח הזה לעשות בשלמות תפקידו,
תכן יתגדל ויתנשא להשוב בתחשבות תחר הבדיל מהחושי,
ואולי יגלח גם להביא בדברים הרמים והנשגבים כאו נלחית
הנפש, וכיונא בזה. ולא כל החדש זוכה לזה, לא בעבור
שאין לו הכח ההוא, רק למכן המלא דברים רבים המונעים
אותו להבין כח הזה אל השלם, ונריך לו עוד ללחום בסוטניו
והשליכם ממלחמתו תרלה, ואם בכל זאת נפשו נכספת מאוד
לדעת, או תחי' רוחו לעשות מה שביכלתו, ובעוה הוא כי
לא לשוא תחי' עמלו. ומה מאוד הטוב לכל לחדש בשומו נו
שתי כוחות הללה החתת היא כח הכוספת — המעה או
ההתרשלות, או לדעת דבר — והיא תקרא בלשון עברי:
הנפש. השנית היא כח הפועלת, ותקרא רוח על ההשתדלות
להרויח את לב החדש, ואם כוחות הללה מתחדים ר"ל
שיפנה הרוח אל כח הכוספת וילכו שניהם יחדיו אל תכלית
אחד, או יצליחו להשלים מה שהתחילו לעשות, ואם לאנס
הם מתנגדים, או כי רפתה כח הכוספת, הלא או תתגדל
ותתחוק כח הפועלת, וזה תוכל להיות לפעמים לתכלית
הטוב, והפסד, לולי היטב ה' עוד לבני החדש לתת להם
עוד גם כח השלישי, הטוח יקרא נשמה (או השכל) והיא
תמשל בשתי כוחות הרחשונות לנחת עליהן כפי שכלה, ונשמת
שדי תבינם, יען השכל והנשמה אחת היא לכן תקרא הכח
האחרון תמיד בשם השכל, אך השכל הזה לא יתחיל משערו
מיום הולד החדש רק אחר זמן מה, וזה הוא יסוד מונח
מחכמת הגורא, לתת זה אל החדש רלונים חפשים, אשר
לא לו תהי' אם יתמול השכל מיום התחלת ממשלת כ' כוחות
הרחשונות אשר זכרנו, הלא אם ינקל תהיינה הלה נכנעים
לפניו ויעבדוהו כחפלו, ואו יחשוב החדש שאין לו בחירה
כלל, ואין לו כי אם רלונים תמוסים, על כן הקדים הגורא
יתעלה ממשלת הנפש והרוח לממשלת הנשמה היא השכל. תולם

לרוב

לרוב תמי׳ ממשלתו לכבל ולריק / לא שתי כומות סנוכרות כבד מזקן ודם / לכן כועס בקדם תקות החגרים חגר על ידה יהי׳ רצון בורחו ואל תכלית מה נגרת / ואף כי זאת התקוה תיכנה לו עלמית / הלא הסכרת יבשתנה לו / והגדל לו הקנין לפי דרך המנוך אשר היה לו / ולמען נדין ואת בעוב טעם ודעת / יפלא נא לי הקודח הנעים / אם תאריך מעט בענין הזה / ואקחיל את עיוני מבריאת האדם .

הנה ראיתי בלבי האדם מנבדל / כל עוד היותו לבדו / לא ישים לבו רק על הדברים הנלרכים לו . ואם יעמוד לפני עץ פרי נחמד למראה ועוב למאכל / יתבונן מאוד למרחות עיניו / אך לא יגע אליו לקחת את פריו עד כי ירעב / והיה כי ירעב או יחטיאנו למלאות נפשו ובעודו בכפו יגלענו וכבה יסבה ויעלם עד שיבוא / ואחרי זאת ילך לדרכו / ויבוא את ומעשה אשר עשה / וכאשר הלוך ילך דרך רב / והנה רשעו לאבריו כנדים עליו / ולא יכול ללכת מאר כבתחילה / ויבא על הארץ ותקומל עליו תרדמה ויישן / ואולי כי קולם הוא את אשר דמה ואת אשר עשה / וכאשר תשוב אליו נפשו ויקץ / וישא את רגליו וילך / ובלבבו ירעב שנית / אך ידע כי פרחיק מאוד מהשדה / ולא ימצא בזה דבר להשביע נפשו הסוקקה / יזכור את העץ הפרי ואת מקום עמדו היעב / וימהר וילך אל המקום / וכרתוכו אותו מרחוק ישמח לקראתו / ויגש ויקח את הפרי מלא חפניו ויאכל וישבע ויוקר / הנה עתה מחשבותיו מרגיעה / בזכרו לרוב פיה רעב ושבע / רעב ואשר לחם / ולאחר טעמו גם שבע / יחשוב בן יבוא עוד הפעם אשר יהי׳ רעב ואולי גם חשר למה / ויאמר בלבו / הלא עוד כי תקח בידי מפרי העץ למען לא יחסר לי אם ארעב עוד / ועל דרך הזה יקח את התקה אשר פנוס בדרך לאשה / לא כי יחשב לוקה / רק למען רווח למחוגו / לולם כאשר ילע לוקה ואשר ומלך לו בנים או בנות ורחה את עגל הרעון ואבלי הלידה / ושמלה להניק את בניה / ובכל זאת תליו משוקמה — יען כי מדע את חולשתה לו תבער בו אם להבתה / ולהרחות לה מחשבות לבו / יעמול להביא טרף לביתו / ויהיתה על

על כאלה , וידבר על לבה , ולאהבתו לותה ילוג גם על בניה , ואלה יסיו לו עוד ורים בעיניו , לולי רוחה לותה חלשים ולבי כה , ואיך יבחיל את רחמיו בחסדו שהוא סגב להם כל זאת , יען כי האדם הטבעי לא יעשה טוב , אם לא יחסוב שהיה אחר יאכל עובו רלוי הוא לכך אם מלד שיחמין שהוא היה סבת רעתו או מלד כי הנגרך למובתו חלש הוא , ומלחגתו פן יפול גם הוא בממורת הזאן , ולא יהיה לו מוציע , לכן ייטיב הוא לאחרים , בקותו למלוא גם הוא עור בעת רעתו , וכאשר ירגיל את עלמו להיטיב אל יולתי חלציו , תדלק בו להבת שלהבת האהבה , כי הרחמנית מביאו לידי האהבה , ברוחו איך המקבל טובתו יודה את חולבתו , ויכניע לפניו את לבבו , אך ברבות ימי בניו , והנה הוא רוחה לותה טובים במעשיהם , ואם יתן דבר אל האחד בת האחר ולקחו ממנו , או אמר בלבו , אם כן בחוקה יריב הים את אחיו עתה עודם הם קטנים , ובא הין להם , לו יגדלו ויתחזקו עוד , מה יעשו לו בבא ידיהם , הלא יערפו לותה . ובהסתרגו פרעפותיו יסיב לו לבו , הין טוב רק להוכיח לותה על פניהם , ולהרחותה היוה דרך ימלטו עוד כאשר תשב כן עשה , את בניו האסיף , ויאמר להם לאמר : שמעו בני , אחם רחיקה , איך אהיתי עד היום הזה , לעשות את אשר טוב לכם , ואטוני היה אהיה עוד לכם לאב , אם לדברי תשמעו , ואת מלוותי תשמרו , לכן אל תנאלוני במעשיכם הרעים , הלא אחים אתם , אם אחרתו ברית שלום ביניכם , להיות כאיש אחד , ולא יתנגדו עוד מחשבותיכם , דעו ורחו כי יש היוה עורפות בארץ , כאשר בעיני רחיתי , איך הם עורפים וחובלים את בשר דמותה , ולמה נהיה כאחד מהם להיות להם לבלל , אם לא נקח מהם נקמה בהאחזות כוחנו . הלא גם אותי כשר ערמו , לולי שמרני בשפי בשלח עמהם , בקשת הוא אשר עשיתי לי , ואם תרבה עלי היא השדה , הלא גם עור הוא לנוח יהיה . הן לכם קשתות האלה , אשר זה ימים אחדים לכם הכינותי הכינו כלי המות האלה ולמדו היטב להשריכם ולירות אחיכם אל המנקשים את נפשכם , אך השמרו מרדוף היא את אחיו למה

תחבדו ותוקי תשכלו . לחרי הדברים האלה וילכו הנערים
בשדה , ובלי מלחמתם בידם , ויקר המקרה והנה שתי חיות
טורפות לקראתם שאגו ויפול לבם , ולהבל היתה עזרתם
אשר בידם , לולי מביטם תמיד עינו תמיד על דרכיהם להושיע
בא , חיש מהר דרך קשתו , ויפל חיה תחת על הארץ ,
לך טרם דרך שניה את קשתו , ותרץ חלין שניה הנשארה ,
ויהי כראותה הערה לבלי חק לבלוע אותו כשאול חיים , ויבי כראות
הנערים גדת חביהם , שכחו דאגת נפשם , וידריכו גם
הם את קשתם , והנה חנם בא עד המטרת , ויעבור בשנן
בחיה עד בי נכלה מת תרגה . עתה שחביהם ממות הגילו ,
מה מאוד פחד ורקדו , וירוצו אליו ויפלו על לוחריו וישקו
אותו ויאמרו לו הלא עתה עמדה לנו . היה אתה לנו
למורה דרך , ואתנחנו נעשה ונשמע ככל אשר תצוה לנו .

ואתה הקורא הנעים ! עמוד והתבונן בפלאות אל , ואל
תתאונן עוד למה זה האדם לעמל יולד , הלא תראה
ותבין שלא העמל תכלית היות האדם , רק עזר יהיה לו לדעת
את כח שכלו , ולהוציא כח הזה אל הפועל עד כי ישכיל ויבין
דרכי אל . ואם אמת הוא שתכלית העמל ללמד את האדם
דעת , ומה תכלית הדעת , הלמען אמצוא אשר יסובב
לו נפ ? לא כי ! רק למען הבין שם אלוהים שופטים בארץ
אשר יחפוץ בעונו , והחפץ בעוב לא לאבדון ברצו , כי לו
שאול אחריתו , הלא הרע לאדם בתתו לו הכח לדעת את זה ,
ואם גם בספק — הלא אז הגלחים הנהמית יותר טוב מן
בלחת האדם , ואם כפה המטיב לכל עושה לאדם , הלא
טוב שיחניקהו בניחו מבטן , אך הדבר הוא כאשר אמרתי ,
החפץ בעוב לא ירצה ברע , ואם כן תכלית היות האדם ועמלו
אינו רק להשניע נפשו השוקקה בשמחות נאחיו , אשר
ההתבוננות חסרונו יעוררהו למלאותו בדעת . ולהגיע אל
האשר האמתי הוא , החנוך הוא דבר הכרחי לאדם , ותנובי
הוחלתי להרחות היותו הכרחי בהאדם בטבעי אשר הבחתי למשל
ולדוגמא , ומי שים לו מוח בקדקדו יבין מהמעט אשר אמרתי ,
אין יעלה מין האדם בהטבע החנוך ממדרגה התחתונה למדרגה

כעליונה / ולא לחריך עוד כי הענין הזה נגזל הוא מתוך
והמעט אשר למדתי הוא בערכו כשקים או שלשה גרעונים בערך
החול אשר בשפת הים / אולם די הוא להבין שבחנוך דבר
הברתי משלשה טעמים / א למען הרגל החומים אשר גם
יגיירו המחשבות והעסקונות לעשות מלאכתם בשלמות / ולולי
זה הלא לרוב שקר יצנו / וזו גם מצפע השכל יגלה מעמקו .
ב לעורר האהבה אשר בלב הנער שיאהב את כל האדם / יען
כולנו בני אל אחד נהנו / ואיך יקעב אל את המעשה אשר
ידין ירחו / ובהבנה הזאת יכשוף גם לחברת חכמים וישמע
כל היולף מפיהם / וילמוד מהם לשפוט לפי הנאמר ולא לפי
פה האומר / למען דעת להבחין היטב בין האמת לשקר /
והשגה הזאת לא ישיג כי אם בהרגילו לשמוע תמיד דעות החכמים
אם גם שוכות הגה בלבי נתון לבי לשמול מי האומר רק מה
הנאמר / ובהבינו היטב הדברים הנאמרים / לו יגיד לו מה
דעתו נוטה / אולם מהר יסור מן הדרך הישרה / אם יושם עיני
הדברים לקבלם בחמוגה שלימה זולת בחינתם / ולא ידע רק מה
שמעו מפי רבו / ויחשוב את הדברים אשר יאמרו לחריים לכבל
וזה יצער בלבו הנזיון נגד רעהו אשר לא יחשוב כמוהו / ומה
גם יהיה אם יסופר לו כי החכמים חושבים שונים רוצים לבטל
בהבליהם דעותיו היקרות והרמות / הלא לו גם השגחה תעורר
בלבו / ומי יעמוד לפני הקנאה ! — ובחנוך זה הנוחיל עוד
שילא לנוח על הכלים אשר הוסד לו מיוצרו . ג למען לא
קגדל למחוד לא כח הכוספת ולא כח הפועלת / רק יועצו תמיד
יחדין לשמוע את העלה אשר יעולה מהשכל ויכירו אחת אחת /
איך טוב להם לתת המשלה לבח החרון הזה / ומשרי החים
אשר הלליה לכולל המשלה הזאת / הלא לו יזדכך שכלו אם שתי
כוקות הנאמרות סרות למשעתו / ולא תהיינה עוד משם על
אחוקה לצרור / ובערך כי יהיה השכל יך ובהיר תתרגיגה גם
המחשבות הזכות על דרך הפלח ופלח למלא משאלתו / להביע
בתמונת ה' / או גם לרחות את ה'יוסב על כסא רם ונשא .
ומי יתן והיה לבבנו שלם לבוא אל מקדשי אל נגילה תכליתנו
היטב / זה הים המחשיך עלה במלין בלי דעת / הלא שוש ישיש
על לבו דברי הנביא אשר נגף לומר / ולא יהיה לך עוד השמש

לאור יומם ולמנוחה הירח לילה יאיר לך , והיה לך ה' לאור עולם
ואלוהיך לתפארתך , כמה פעמים בפר הנביא , שפוח יהוה
היום ולא יאחר חסר לא נצטוה עוד על המשפטים הנוהגים בחמלעית
החושים , רק השכל יקיש בשלו ממעל חסר בפוד ה' עליו יזרח ,
ובמקום אחר הוא נצטוה והיה אור הלבנה כאור החמה , ואור החמה
יהיה שבעתים כאור שבעת הימים . כונת הנביא גם זה ברורה
מאוד . הלא ידוע הוא שהלבנה היא גוף מאיר מעצמו , רק
היא מקבל קרני השמש המופלים עליה , ולזה לא קראם תורה ,
כי אם בעת חסר שעמוד נוכח השמש בלתי דבר מבדיל ביניהם ,
ולפעמים גם אור החמה מכוסה לעינינו , אם ביום ענן וערפל
או אם גוף אחר יעבור לפניה , וענן שהשכל מקבל רחשי עשתונותיו
בחמלעית החושים , ואם הלה מוגבלים בזמן ובמקום , הלא גם
הוא לו יוגבל , לכן נצטוה הנביא כי בעת הימים בחים חסר לא כן
יהיה , רק השכל יעשה בשלמות מלאכתו , ודבר לא יעמוד
לנגדו בשעתו , ושפלות הוא חסר יעשה בארץ ביום חסר כולו
אור דמה הנביא ע"ה ואמר והיה אור הלבנה , והודיע לנו שאחר
לא יחשיך מהשכל , והוסיף עוד לאמר ואור החמה יהיה שבעתים
כאורו חוק אחד על הלא ימנע מאורה בחדים העולים מן הארץ ,
ובגלל זה אמר כאור שבעת הימים ושם שבעת ימי הבריאה חסר
הי' בשם התורה עהור ולא , בשם החדים חסר עלו או מהחמה
בשארו על הארץ ולא התערבו זו בחסר הכתוב כי לא המעיר
כו' לעד , ואם כן כולו הוא משל להתפשטות הדעות הדמות .
ומי לא יבין ברוח ה' דבר בהנביא ההוא , בהודיעו לנו באמרו
קצר השתנות הטעים לעוב חסר כל עבדי ה' מחכים להם ,
והמשיל ממשלת השכל לאור היום ובהיר , חסר יומם ולילה לא יכבה ,
ודבר אין בארץ חסר יחשוך קרניו מנוח על הדברים חסר סביניו ,
וגם יוכל להיות שהשם הנביא באור הלבנה את החושים המקבלים
ידיעתם מן החוצים , וחסר חקבל הלבנה את האור מן השמש ,
כך לא כן יהי' בחריות הימים הלא לו קמלת הארץ דעה את
ה' , וכל החדש ידרוש בשכלו , ואיש נבוב ילבב כי תלמה עליו
רוח ה' , ולא יפלא בעיניך הקורא הנבון , שפרשתי מאמר הנביא
ע"ה על דרך כמשל , הלא כל חכמי מפרשי המקרא פירשו כן
בהכתוב ונוגה כאור "חסי' קרניים מידו לו כו' על משה רבנו ע"ה

על הנאמר כי קרן עוד פני משה / ועל כי הדברים אשר אמרתי
זכותך היעב מה זה עור ה' ומה כונת הנביא — — — —

ועתה הנני לכם רשמי עדת ישורון / הלא הסיומו לבבכם על
המעשים הטובים והנפלאים אשר הבליט ה' לעשות
בימינו / ומי יסר לא בודון יעלים עינו הלא ירקה כי
תאבע תלהים היא / וכי ה' הבוחן כליות ולב יחים
מעשהו / תקרב עלת קדוש ישראל / ואיך יחסו מחרפים לעורר לב
האנשים / המשחרים אם טוב עמנו בעמלם להקים את שם
יעקב . הלא על ג תשחרון שילים את דרך החכמה אשר החלו
מקלם מבני עמנו לדרוך בה / ואם אמור תאמרו מה לנו
לבנות שם ה' לא יבנה ? אל נא ! מורי ורבותי / התוינה
עדי / ואראה לכם כי לא כמחשבותיכם מחשבות ה' . הלא
הוא דבר ביד הנביא לאמר . הנה אנוכי שולח לכם את אליהו
הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא / והשיב לב אבות *) על
בנים ולב בנים על אבותם / פן אבוא והכיתי את הארץ חרם
ומי הוא זה אשר ים לו דעת אדם ולא יבין בדברים כאלה /
כי יד ה' תהיה ביום ההוא להשיב לב איש על אחיו / והכונה /
שבתוך ימין לנו עור ותשובה בשנות אשר יסובב להעיר את
לבנו ולב כל האדם עם אדון כל הארץ / לך בכל ואת לא יכניע
את לבבנו נגד רצונו / אם אנחנו מקשים את ערפנו מלשמוע
דברי עבדיו הנביאים / המדריכים אותנו בדרך השכל ומוסר /
ולמען נבין ואת היטב אמר כן אבוא כו' לאמור אם אנוכי משלח
לכם את עבדי אשר בחרתי להעיד את דרכם ואתם תמאנו
ומריתם הלא חרם יהי' כל הארץ והחרם הוא היו השחתת
ואבדת העם כולו / הנלח ישראל יסקר בתורתו על הנביא נותן
שים לאור יומם כו' אם ימושו החקים האלה מלפני גם זרע
ישראל ישבותו כו' לאמר החרם הוא השבתת התחדות בין העם /
וכל אים ילך בשרירות לבו / ובמקומות לבם ירצו להסיר עול
שכלם מעל שכמם / ויען שדבר אין להם עם החכמה / ולא
ידעו

---

*) אולי קרא הנביא מורי ורבותי העם אבות / והעם שומעי למודיהם בנים
על דבר הכתוב בתליהו / אבי אבי רכב ישראל .

ידעו לילך דרך ישכון תורה, יחכו כלמן אשר חין להם רועה, וינוחו עבדי ה' הנלחמים בבריתו, ויקלונלן לחמר, וחכמת מה להם הלא נוחי חכמה המה.

ועתה הנה עיניכם רואות, איך נלה ה' את סודו אל עבדיו הנביחים, שלא יחפון בעבודת הכרחי והחנוסי, רק רוח נכון לירוח לוקו מחבנה. ונפרוע פרעות בישראל, הלא עוד כי אשם רחשי בית יעקב אחספו יחדיו לדבר על העם בדברי אהבה, ולהקל מעליהם הנוספות, כאשר עשה שיהו הנביא ע"ה, בהוכיח את דורו, לא בחרב ולא בחנית בא עליהם, להחריב לוחם, לך בדבר נחש אמר אל העם, למה אחם פוסחים על שתי הסעיפים, אם ה' אלהים לכו אחריו כו', וכאשר עמדו ולא ענו, הוסיף להרשות את כח מעשי ה', עד כי קרא העם קול גדול, ה' הוא האלהים, ואולי נחן לנו ה' לוח ביד הנביא בהנבלו ושלחתי כו', למען בין שחתים אשר ישלח לנו, להורות לוחנו את דרך אשר נלך בה, לא בחוקה יריב ולא בקשות ידבר אחנו, רק ישים לפנינו את התורה אשר פי ה' יקצנו בנוגע דבריו, וכל העם ישמעו וייראו. ועל יושר לבבם אנוכי בטחתי כי בלבך את אמרי קשוטו, ולו היה במחוני מרמה ישקלני, לא אשים שיח לבי, גם לא אקלל ולא אחור לוחו, כי אם אחחנן לפני אדון הילודים שיחן לב עהור ורוח חדשה, למען אפקחנה עיני העוורים וידעו כי חפץ לעקם ישראל, לולם אחם יודעי בינה הלא לנקלה אחשבו אל כל אשר מבין אשר יעורר לבו לעשות כפי אשר אציג ידו שיכולו מעיני החכמה, ובזה ילאה השכל לבנות היכלו, ויסיר את הנחושחים אשר הושם בם, ולא יכנע עוד אחח מחשבות החנשים אשר כח ומופת אחנושה אינה רק שיקנו עיניהם את אשר אחריש הגידו בלחי בחנו דבריהם בחמת לחם אז לא, ואם כן כח שכלם למה להם? הלא עליהם כון מאמרם ז"ל חלמיד חכם שחין לו דיעה נבילה טובה ממנו, באשר ידוע הוא שחלמיד חכם נקרא, כן מי שכלו זך לחשוב מחשבות רמות ועסורות, וינחין גם בדברים אשר למד מאחרים בין טוב לרע: כן מי שכלו עוב וגלמוד,

יען התרשל לחפש ולבחון לחרי דברי החכמה / וכל עמלו ויגיעו
רק לחסוך ולקנן דעות המנשים הגדולים תשר קדמוהו / וזה
הוא א) קלקול הכסף לך אין לו דעה ר"ל שאין לו מעלה
ומשכלו דיעה / ויען שמעולם לא רצה לבחון ולנסה דבר על
כן לא ידע רק מה שסמע מפי לחרים או מה שקרה בספרי
חכמים אם טוב ואם רע הוא / ואם יעמוד היש לנגדו לנעל
לא שדעה תשר יגיד מפי החרים אין לו כח לענות בתבונתו
ובשכלו רק יקרה בנרון לאמר / הלא זאת תשר אמרתי דעת
פלוני תלמודי היא / ותלמיד חכם הוא פחות הערך הוא מהנביא /
כי ערך ידיעתו היננה רק כתבניא תשר לא יוסיף ערך עלמית
בשקטע בו / לולם הנבילה אף כי פחות הערך היא בכל זאת
עלמותה היא ערכה יען רחויה היא להנתן לחיות ולטופות
לוכלי בשר • ואם אמנם נאמת ונתמיד אנחנו רוצים לחקור
ולדרוש לחרי כל דבר תשר הוסף תחת יד השכל / הלא חכמי
התלמוד יהיו לנו למופת / הלא המה בחנו ונסו את כל תשר
אמרו ותשר שמעו בשור שכלם / ולא החריטו את ר' שמעון
המתיר בשר עוף בחלב / ונם בת קול יצאה ואמרה על דברי
ב"ש וב"ה אלו ואלו דברי אלוהים חיים / והעמק / הנה פניהם
דברו במושר לנם את תשר בחנו בשכלם היטב / ומה ומה יחזיק
דבריו על הכללים המוסדים לפרש דברי קורא במקום שאם
מקומים / ואלוהים לא ירשיע לא את זה ולא את זה / אך לו
ירצה אם ילכו בחוק מהדרכים החלה / ואולי זה הלא פירש
היטב דעתו ורצונו • ולדעתי מופת חיזק הוא זה • כי רצה
אלוהים שנעבדהו בשכלנו ובתבונתנו ולא נהיה בשור לחריסה /
ההולך לחרי מוליכו מבלתי יכולת לדעת מה זה ועל מה זה /
ואם גם יש לנו מצות וחקים / תשר לא נוכל לנעות ימין ושמאל /
הלא אז הגיד לנו חיך ומה נעשה / ואם ישאלני השואל לאמר

לו

א) שמעתי תלים מכון לחד פירוש על חאמר הזה / ויען אמר לי בקצור רב
תיכנו זוכר עתה מה היתה כוונתו אולם אלה דבריו בחשר שמעתים יוצאים
מפיו / ת"ח שאין לו דעת שאין לו שכל / ואם כוונתו בחשר בחרתי הנני אומר
לו יפר כח / בחוזתו אותי דעתו / ואם לוה לחרף היתה אתו / לא ידעתי
מה היה לו •

לא כדבריך / הלא תורתנו הקדושה אינה רק בעיר פרופה אין
חומה ומעלים ילכו בה / תנוכי תענינו / מה מאד הסכלת
לשחול / פקח עיניך וראה שאמרתי על הכללים המוסדים לפרש
דברי תורה / והם הכללים אשר נתנו לאחוקינו משיני / ועוד
עיינו תרחיבה לך המורים אשר יורו לנו ביושר לבם ושכלם את
הדרך הטוב / ואלה לא ירצו לרדות בנו בפרך להכניד עולנו
שנשמע אל כל אשר יגיד מפי הים התורני / כאשר נמצים
אנשים רבים אתנו / אשר ישימו מוגן שפתיהם על חק לפ גם
לפעמים הבל הוא / ואם יקיש אלהים הים חכם להרחוקם
ולבניהם שכם גלו מנים בתורה שלא כהלכה / ושכלו יעיד עליו
שמלאך אלהים הוא / יתרקו עליו שנאו ודברו עליו הועה /
היתכן הדרך הזה להקרא בשם ה' ? הלא תשאלם שפתים כוחת
הוא בכלל לא תנשא את שם ה' אלהיך לשוא / ולהסיר כל
המכשולים החלה הלא טוב לנפה על דרך החמוך אשר עד עתה
נמלם וגבוה היה וכפרט נשים לבנו להוסיף בעמנו דעת חכמת /
הטענה כי היה הסולם אשר מולד תרלה ורקשה מניע הסמיכה /
ואחזי דעת עולים ויורדים בו לרחות בחעבי גדולתו ותחדות ב) /
אמנם ידעתי גם אנוכי מחשבותיכם הלא תדעתו שילת לתרגות
ערעה / אם יחננו את בניהם ללמוד מנעוריהם חכמה ודעת /
יען רואים אנשים חמדים / אשר שרש דרכו בדרך החכמה /
היו בעיני רואיהם לדיקים וחולי גם חסידים / והנו יומם
ולילה במשנה ובגמרא / וכאשר התחילו לדעת גם את החכמות
זר בעיניהם הלמוד הרחטון / סרו מהר מן המשלה אשר
שלו תבוקיהם / גם נעלו בדרכיהם וילכו בדרך לא טוב ;
לך היים יחטא ועל כל העדה תקלוקו ? שאלו נא לחכמי
הרופאים ויגידו לכם / שאם ים להם חולם לרפא מחלין /
הלא ידרוש טרם את לו לרי לחתי שנות החולי / ואם יצלחו
למלוא מותם או יקל להם להתי למחלה תרופה : כן הוא
בדרך מוסרי / להורות את העם בדרך הישר / ולגלות להביאו
אל המוסר האמתי / הלא עוד לחפש ולבקר אחרי המניעות /

ולבער

ב) על דרך הזה נוכל לפרש הכתוב ורחים את אחוקי ופני לא יראו / אל
לא כעיני להאריך ובעוקים אחר אחרי מזה תיים .

ולנצר לומס לס נמלמו / וחנסי מדע ידינו ויסכילו לו
להטיב לת דרכיו • והנה החנסים הנזכרים לנס למעל •
הלת המה בנעוריהם לת ידעו ולת ידינו מדרכי המוסר האמתי /
בחסכם המהלכו / וגס שמעו ספורים רבים מהגדולים דעת
האדם / כמו ספור הכל ממלכת שבא ומשדים ולילים וכדומה
לחלה אשר מירחים ומכחידים לת לב האדם / וכל לית שכל
אשר ישמעם יחזרו פניו וינוס על הורדה דעת האדם להחחכם
בקסמי ההבל על החנסים אשר לנס טחו בקפל / עוד שמעו
בנים בספר לעג מלחדי תנוקות על לומן החנסים אשר גדלו
והגליחו בלמודים הרמים / וישמרו עליהם דברים אשר נדו
מלנס / ויסויקו דבריהם אשר לחמר שדורשי חכמות שמולם
ירדו / על הכחוב כל בלית לת ישובון / ולס לנסים כחלה
המגודלים לחת משת המטנה יולדים מנית הספר / ויחחילו
מכט ללמוד מחכמות הרמות / אשר די להם לרחות / לית
עד עיהה בוכו בסנוירים / וינינו שבל תוהו נוסדו דברים רבים
אשר שמעו עודם קטנים היו / ויחר לקס על מלמדיהם /
וילטקו חוי וחבוי על חנדת הומן / וישמרו מחשריהם מלטים
היו / ולת כל אשר למדו לו שקץ הוא להם / וישליכו הכל
לחרי גיום / ולת יעמולו עוד להבחין ולהבדיל בין טוב לרע •
יען ישמינו כי לת הכל שקרו וכוזבו להם • חולס גם הם
בחבוחתם שנו / לו חכמו וישכילו לת זלת כי פלו מן הכחת
וילכדו נפש הבלי מחשבותיהם / קירות לבי הומה לי על הרעה
לשר נהיתה בישראל / לית לל דרכו כנה / בגוד בגדו לית
לחין / וירדפו לוקס עד החרמה / המוריש יורו חלי החרס /
בהעם ידברו עליהם סרה / חועבה נעשתה • לל כן דרכי
והגוים לשר סביבוחינו • הלת המה מטיפים לת דרכיהם /
ומדחיקים לת השקר מהלמת / לת ה' צורך שמים ולרץ
יעבודו / ולהבת החיים ידרושו גם יעמולו לכרות ברית שלום
לחתו / נחנו לשר היינו עד עתה לעכים לעיניהם ולנניסים
בלדיהם / נושו והכלמו בית ישראל כי הייתם להפך / ולפי
הלמת נעדרת • עוד לל קמו בקוכנו חנשים חכמים וידועים /
המיסרים ומוכיחים לוקנו בדרושים רמוים להשמע / כי מתי
מספר לשר יבלו ממקום למקום לדרוש ברבים / לף לס מכמים

גם / לא יוכלו היעיד בקוכחתם / יען לא נודע לנו מעשיהם / והעם כולו לא יעה חזנו לשמוע דברין בחמרו החים הלזה בעוכחנו הוא רוצה / הלא לקחת לא כספנו הוא גא לכן לא יועילו דברי המוכיח וקוכחתו כשחרת מעל • לך מה לי עוד להאריך בדברים / הלא כל איש חכם אשר יודע שמענו / יעמול להעידנו כפי יכלתו / הלא טובה קוכחת מגולה מאהבה מסוחרת גא אל תחריבו ממנו / לך פשמרו מחרחר ריב / מי יקים לו יעקב הלא קטון הוא • ועתה קוחילה גא לאלהי ישעי / שיחמץ את לבבנו ללכת בדרכיו / ויפרוס שלום על כל העמים אשר על פני האדמה / ונריח החוה לא קמוס מאתם ומחתנו / למען ידעון כל עמי הארץ כי הוא האלוהים ולו לבדו נאוה תהלה •

קעניגסבערג יום א' כ"ח כסליו תק"ן לפ"ק •

מענדל ברעסלויא •

ב

הערות באיזה ענינים הכתובים במאספ מ"ח ומ"ט והשובתן בצדן •

א בהבדל בין שאלת מדוע ושאלת למה / יפה דגתם ויפה הבדלתם / וכן הבדלתי גם אני בספרי יריעות שלמה / למען בקלת יקר באור ונקונת טעם • מדוע יקפוס הצוחל כשרוחה היזה מעשה ולינו יודע סגתו בלשונו פעם לשון מדוע ופעם לשון למה ? (א) הלא דבר הוא • וגריך להבדיל בין

חומר

(א) ההבדל הזה מבואר ומפורש בהדיא במאסף לשנת מ"ט לד שכ"ה • שאם ישאל הצוחל על הסבה הקבליות יקפוס לשון מדוע / ואם ישאל על הסבה הקבליות יקפוס לשון למה • והבדל אלו ג' השאלות גם הוא מבואר שם לד ס"ג מפורש ושוס שכל •

חומר המעשים הנעשים , יש מעשה המעמיד לאדם הרוצה לשחוט עליו כדוע נעשה ויש מעשה המכשיר לוקנו לשחוט עליו למה הוא נעשה • (ב) לומר מה שהנפשות שאלת על מה נסוג אלה השאלות אינו נכון בעיני • כי שאלות כדוע ולמה שאלות התמיהה , נופלות על דבר זר יוצא מגדר הטבע או המוסר , כמו כדוע לא יבער האבוה שהוא דבר קטוה ופלאי מתנגד לטבע • למה אמרת אחותי היא , דבר מתנגד לאהבת • (ג) ואין כן שאלת על מה שהוא נופל על דבר פשוט

(ב) אין הדבר קולה כלל בחומר המעשים כי אם נמין האבה שרוצה השואל לדעת , וכמו שזכרנו •

דברי המאספים •

(ג) נדר התמיהה או הפליאה הוא העדר ידיעת סבת המסובב , אם ירצה אדם דבר מה ולא ידע איך לפשר היותו , כלומר שאי אפשר לו לצייר סבה קודמת המולדת הוייתו , ויותר מזה אם יהיה נודע לו סבה או המברחת היוך המסובב , והוא לא ידע הסבה המולדת מניעת התולדה הזאת • הדבר שהוא נסבה מוברחת (פריטי מוריזאלי) ונסבה גלוי מוברחת (אפרהויטי מוריזאלי) כמבואר במאמר הנ"ל • וא"כ אין להמוה שיקפוץ המקשיב גלגון מדוע ולמה , כי אז יודעים סבת הקפיצה הזאת , והיא קשוקתו לדעת הסבות , אשר על כן ישאל עליהן ויקפוץ גלגון הצייך לזה • ממנו להיפך לא יהיה כל שאלת הסבה סימן התמיהה , כי יש שיצייר לו אדם אפשרית סבה קודמת או אלא שהוא לא ידע לוקתה , ואם רוצה לדעתה , יהיה לתיזה קבלים ביהיה ישאל עליה • וזה טעה הרב המניה , כי כמו כן שאל יוסף לשרי פרעה , מדוע פניכם רעים היום , אף שאין זה דבר זר כלל שיפלו פני אדם לפעמים מסבה מה , אבל הוא רצה לדעת הסבה המולדת זאת , אולי יוכל להיות להם לעזרה נהסיר לוקתה וקושר נ"א התולדה • וכן שאלת הידעת למה באתי אליך ,

פסוק ומלוי וזרחוי לכיות כלא סכיבותיו רבות והרוחה לומן שוכל היות סבה סיל סגורמת לומו • כמו על כורה הכית את אתונך , הנה הכאת החמון היתו דבר פלא עד שיקפלא עליו הרוחה , לכל הסבות נזה מרובות • יש מכה לחונו בסביל לעטוע מן הדרך , ויש בסביל כלא הסגיחה בלכתה , ויש בסביל מחחרת ללכת וכיוצא בזה , והרוחה ההכתה לא יתכן לו לשכול מדוע ולמה , כי אם על מה , דהיינו לזה סבה גורמת ההכתה (וומריבר , וועטוועגן , מיבר וחמם) וכדומה (ד) •

ב בשלת לך לחרת קורה לחרי רבים להטות , לחר שידוע שהשקר לכל הדוב ולחת לחנם לכל המעוט • זולת בשלה כבר מלחתים בספר נעתק מלטין נרפת לחסבנו *) , ושם נוכרה בדרך המול • כי בחמת הקונית מעיקרה ליתה • כי ההקדמה הרחשונה שהחמת לחנם לכל המעוט שקר וכוזב , ממה שידוע ושלין חולק עליו , שכל לחד יש לו שכל לחנשי פסוק לין לחד משוללו ממנו , כלא שכל לחד ולחד משתם שכלו

הפסוק

שעורו הודעת תבלית ניחתי לליך , בלי שום תמיהה • ועל זה הדרך שתם הרב המגיה בעלמו בחיבת מדוע , בחמר בהסערה הוחת ונתינת טעם מדוע יהפוש השואל וגו' , ושם כוה תמיהה יקרה , הנה לין שחלה כלל בלא תמיהה • וע"כ לין לתמוה כלל על הכנסת שחלה על מה בדבריו לא •

דברי המואספים •

(ד) הלא גם זה מכורח שם בהדיח על מדת שחלת הסבה הגורמת (וועטוועגן , וומריבר) , כמו שימלא הקורח שם כל זה בדבור נמור , ובדרך המגיה לא ירד לסוף עומק הכחינה הזחת , ולא לסוף דעת המחבר לחר דבר עליה במקום הנ"ל •

דברי המואספים •

*) Unumstößlichkeit der natürlichen Religionen. Danzig, 1772.

הפשוט לעניין לאחר • יש עשתם לומר לעניני המשחור ועוסק לו יד ושם בהנאת המשחורת ומשלחת יד ולהפדיל בם החמת וקשוד מן השקר והרע וכל מגמתו לחנם בעניני המ"ו / לכן הוא מופשט ומסולק מהבנת שאר עניני שכילך עלמו מהם ולא הרגיל את עלמו לליהם כמו שהרגיל את עלמו לעניני המשחור • ויש משם שכלו הפשוט לעניני למודיים וקונם תוספות דעת ויקרון הכשר חכמה לנפשו / והוא שוב שכל ונער לעניני המשחור / כי לא נשם בחלה • ויש מניב לו יד בידיעת מיני לומנות לאת ערף לניהו / והוא שוב משולל ומנוער מידיעת למודיות ושחורות • לבל הלד השוה שבאן / שכל לחד יש נו יכולת לעשות הקשים לחמיים / ולהוציא קולמת לחמיות למעשיה ע"פ שכלו הפשוט המשפשט על כל פיני המון • חלח שהשמיים הנעשה ממנו מקחלף כפי חלוף מגמת המשמיש לוהו / בשחינה הפרטית הזאת בלבד יל"ף דחנם למחור שהשקר חלל הרוב והחמת חלל המעוט ; דהיינו שחם נשחל לחיזה קבון מבני לדם על חיזה ענין מעניני המשחור גד"מ / היו רובם עושים / והמעוט חנם מכוונים חל החמת / וזה ממה שרובא דעלמא לינם סוברים כי חם המעוט שבהם • וכן הדין בעניני למודיים • וכן בעניני לומניים • חולם מיד שנשחל לקבון בני לדם שכלם סוברים על ענין מעניני השחורה / הדבר ידוע שהרוב מהם יהיו מכוונים חל החמת רק מעוטם יסכלו בו • ואיה חיפו ח"כ הקופיה חלל הבנהדרין שמגמת והשתדלות הקבון כלו מיושם ימושה לקופיה דין חמת לחמתו / שבודחי החמת חלל הרוב וחו לח מידי • המבין יבחון וידע ההבדל בין דברי חלה לדברים הנאמרים במחלף בשם ר' חהרן החלני (ה) •

תרגם

(ה) לדקדק בזה דברי הרב המגיה שדבריו מובדלים מחוך מדברי ר"ח החלי כי ר"ח הכ"ל לא עבר על פני החקירה בלבד כי חם הכך בה והכך בה לעמוד על חמתת הענין • ומבלי להכריע ביניהם נעיר פה לבד / כי הנסיון מעיד בפרהסית נגד מה שהקדים הרב המגיה שבענין לחד החמת חלל הרוב •

ג. תרגום הפסוק לכו נא ונוכחה וגו' אם יהיו חטאיכם כשנים וגו' על פי החכם ר' דוד פרידלענדר יסר מאוד בעיני • ולא שלפי משפט הלשון חסרה ס"ת המימה , והיה לריך לומר , אם יהיו חטאיכם כשנים הכשלג ילבינו , ואם יאדימו כתולע הכצמר יהיו • כמו ואם שרה הברת תשעים שנה תלד , שלדעת המתרגם הנ"ל היה ג"כ לומר ואם שרה בת תשעים שנה תלד בלי ס"ת המימה (1) •

מלת

כי בענין הלמודיים רבים נכנסים לבית הספר והמשכילים הנבחרים למען מזעיר המה , כן בקורניים להוליך דין למת לחמתו ע"פ סנרף ישרה ושקול דעת נכון , כן בקופניים שרגים שלכו משובב ולא פשכילו כהשכלת קאפערניקום וניוטען וחבירהם המעטים , וכן בטבעיות , ובאלהיות , וכן בכל דבר חכמה , שלריך התבוננות רבה , ולין יד שכל לנוסי כשוט מבעת שלין • ובענין הטומניות כיולא בזה , כי לף שים כמה וכמה סנדלרים , כמה וכמה חייטים , כמה וכמה נגרים , ס'אדו לא לומנקס , מ"מ המעטים בלבד יגיעו עד ההשתלמות היותר לפשרים בה , ויותר בפלאכת מחשבת , כמו הליור והנגון , שמען מזעיר מכל המתעסקים בם יסכילו להגיע אל השלימות • גם בענין המסחור , לף כי ובין ובינת תגרת לילקרי , מ"מ הסוחרים המשכילים לשר ידעו להבחין ע"פ שכלם ולהרכיב לוקן המקריות המסכימות לקועלתם ולשר הם יודעי העתים , עת לקנות ועת למכור , עת לשסוף ועת לפור , וכיולא בזה , המה המעטים • וזה התכונה נגפם המכונה בל"ע בשם שכל , (גשיקליכקייט • טעניא) בל"ת , ולאו כל אדם זוכה בה , ולפי שכלו יהולל איש • ויש להאריך בזה הענין מאוד , אלא שמין כאן מקומו • ד"המ •

(1) אין לדמות תמיד דבור מליצי לדבור הגדה פשוטית , כי המליצה אין תשמור בכל עת הכללים הידועים בלשון , אבל תעוזם לפעמים מפני לחוש המצעת בלבד כמבואר בס"ת דומה לזה מלינו (חנקוק ת' י"ב) ס' למשפט

שמתו

ד מלא אויר , ואמר מהר"ר (בהגהתו לתרגום הקנה להרמב"ן) שהיכה לשון עברי , ולא דק הטב . כי מלא אויר מגזרת אור בו"ן נרחים , ע"ש עתר לו פקח לו עור , מגזרת עור , דהיינו מי שעלה עור על עינו . וכן חור מגזרת חור , חור כרפס והפלרת , שלשה סלי חורי , לשון לובן , ואמר לא עתה פניו יחוורו , כך שם אַחִיר מן אור , ור"ל מקום שים נו מעבר לאור לעבור נו , לא פוקי כסים שם נשם שהוא מעכב את האור ואינו מניחו לעבור כי חושך כפניו . וא"כ מלא אויר על כל חלל , ומקום ריק שאין בו נשם נקרא אויר , ע"ש שים נו קהלוכות האור בלתי מעוכב מלהתגלות . או יהיה ענין אויר מוליך ומביא האור (ויטע וייטר) , כמו שידוע שע"י האויר האור נא אלינו , ובמקום שאין אויר האור הולך וכבה (ז) .

לובלינין כ"ח אייר תק"ן לפ"ק .

שלמה פאפענהיים .

שמתו ואור להוכיח יסדתו , שעשורו כפי הנראה על פי והמשך הענינים ג"כ לשון תמיה , הכי וא למשפט שמת ולהוכיח יסדתו כאשר ירחה המעיין שם .

דברי המאספים .

(ז) נראים דברי הרב המניח דוחה . ואף כי שאויר הוך המכונה בלע"ו (עטהער) , שהוא שנת הנעת קרני האור לנו , לא נודע כי אם בדורנו עתה , מ"מ הנסיון שמכבה האור בלי אויר כלל הוא יען נושן . למנע אחד מן חבריו אמר שתיבת אויר פיה בעלמא התיבה היונית (וואט) , וכמו שמלינו שהרבה פעמים שמשו חז"ל בלשון יונית .

דברי המאספים .

מכתם

פתי יאמין לכל דבר.

אתה תאמין לכל דבר
לדברי כל שב ועובר
לכל רעיון רוח, ספורי נשים
הבלי אדם, בדן אנשים
נפלאות, לא הביט עין
אותות, ילידי אפס ואין
סרעפי שוא, מעשי תערועים
חזוני לילה, טובים ורעים
לכל מרהלל בדברי שקר
דברי כזב, אין חקר
מתי איש בער תאמין
כי פתי לכל דבר יאמין.

ב — ב — י